

Revisionsrapport

Jämförande granskning avseende ägarstyrning och uppsikt i de delägda bolagen

Erik Jansen
Revisionskonsult

Jacob Svensson
Revisionskonsult

Anna Nordqvist
Revisionskonsult

December 2018

Region Norrbotten

pwc

Innehåll

Sammanfattning	2
1. Inledning	4
1.1. Bakgrund	4
1.2. Syfte och Revisionsfrågor	4
1.3. Revisionskriterier	4
1.4. Kontrollmål	4
1.5. Avgränsning.....	5
1.6. Metod.....	5
2. Iakttagelser och bedömningar	7
2.1. Lagar och regler	7
2.2. Kontaktperson för bolagen	9
2.3. Ägardirektiv för respektive bolag	10
2.4. Formerna för ägarnas löpande uppsikt över bolagen	11
2.5. Tydlighet i rapportering för bolagen	13
2.6. Återrapportering i praktiken från bolagen.....	13
2.7. Åtgärder om återrapportering uteblir	14
2.8. Förstärkt uppsiktsplikt	14

2018-12-14

Hans Forsström
Certifierad kommunal revisor
Uppdragsledare

Erik Jansen
Revisionskonsult
Projektledare

Sammanfattning

Revisionell bedömning sker utifrån följande skala/gradering:

0	10	20	30	40	50	60	70	80	90
Inte (0-20)		I begränsad utsträckning/ Bristande (20-49)			Till övervägande del (51-79)		Ja (80-)		

Nedan följer en sammanfattning av de bedömningar vi gör mot granskningens kontrollfrågor:

Kontrollfrågor	Kommentar
Finns ändamålsenliga rutiner för ägarstyrning av de bolag inom vilka kommunen har ett delägarskap?	Ja Vår bedömning baseras på att regionens styrelse och styrelseutskott har utarbetat en policy för ägarstyrning samt att det finns rutiner för ägarstyrning för de delägda bolagen inom vilka kommunen har ett delägarskap.
Har styrelsen säkerställt att det finns en kontaktperson utsedd för respektive bolag i enlighet med ägardirektiven, samt är dessa kontaktpersoner kommunicerade till bolagen?	Ja, kontaktperson finns utsedd för bolagen. Vår bedömning baseras på att regionens styrelse utser kontaktpersoner som tillika i praktiken är de personer som sköter den löpande kontakten med bolagen från regionens sida. Vår bedömning baseras på att regionens styrelse har säkerställt att det finns en kontaktperson utsedd för respektive bolag inom vilka kommunen har ett delägarskap.
Finns fastställda och aktuella ägardirektiv för respektive bolag?	Till övervägande del Vår bedömning baseras på att det för samtliga bolag förutom för Matlaget i Gällivare AB finns fastställda och aktuella ägardirektiv. I sammanhanget är det en brist såväl ur ett styrnings- som kontrollperspektiv att Matlaget i Gällivare hänvisar till, och utgår från, ägardirektiv från år 1999, samtidigt som regionen uppger att dessa ägardirektiv inte längre är gällande för bolaget. Vi noterar även att regionen endast hänvisar till bolagsordning för Matlaget i Gällivare, samtidigt som det i regionens ägarstyrningspolicy tydliggörs att regionstyrelsen ansvarar för att besluta om regionens förslag till ägardirektiv för bolaget.
Säkerställer ägardirektiven formerna för ägarnas löpande uppsikt över bolagen?	Till övervägande del Vår bedömning baseras på att de fastställda ägardirektiven tydliggör respektive ägares insyn och tillsyn av bolaget. Vidare anger ägardirektiven formerna för hur bolagen löpande skall genomföra återrapportering till ägarerna. Vi noterar dock att Matlagets ägardirektiv reglerar formerna för återrapportering till ägarerna. Detta skall dock ställas i sitt sammanhang mot kontrollfråga 3 där vi konstaterat att ägaren Region Norrbotten anger att Matlaget i dagsläget inte har några aktuella ägardirektiv. Detta innebär även att det i sammanhanget är otydligt om utläsa vilka krav som åligger Matlaget för återrapportering till ägarerna.

Är det tydligt för bolagen vilken information som skall översändas till ägarna samt till vilken del av organisationen som informationen skall översändas?

Ja
Vår bedömning baseras på att det är tydligt för att det är respektive styrelse som ansvarar för och till svar för bolaget och att uppföljningsunderlagen genom ägardirektiven skall tilländas ägarna.

Sker löpande återrapportering i praktiken från bolagen i enlighet med ägardirektiven?

Ja
Vår bedömning är att löpande återrapportering i praktiken sker från bolagen till de delägda ägaraktiesägaren.

Vidtas åtgärder om återrapportering från bolagen uteblir?

Kontrollfrågan har varit om åtgärder vidtas ifall återrapportering från bolagen uteblir. Då vår granskning visar att regionen erhållit löpande återrapportering från bolagen har regionstyrelsen ej heller behövt vidta åtgärder med anledning av utebliven återrapportering.

Bedömning av kontrollfrågan utgår därmed.

Har styrelsen säkerställt att den årligen tillser att regleringen i kommunallagens 6 kap 9 § efterlevs? (den så kallade förstärkta uppsiktsplikten)

Nej
Vår bedömning är att styrelsen inte har säkerställt att den årligen tillser till efterlevningen i kommunallagens 6 kap 9 § efterlevs.

Efter genomförd granskning är vår **sammanfattande revisionella bedömning** att:

- Regionstyrelsen *till övervägande del* säkerställer att ägarstyrningen i de delägda bolagen är ändamålsenlig.
- Regionstyrelsens interna kontroll i sammanhanget är *bristande*.

Vår bedömning baseras på att regionstyrelsen säkerställer att ägarstyrningen i de delägda bolagen till övervägande del är ändamålsenlig.

Även om vi i granskningen noterar att regionstyrelsen löpande erhåller uppföljningsrapporter av bolagen är det i sammanhanget en brist att regionstyrelsen *inte* följt kommunallagen 6 kap 9 § krav om förstärkt uppsiktsplikt för något av de nu granskade bolagen. Genom att ej pröva bolagen i enlighet med lagens krav har styrelsen formellt inte heller tagit ställning till om bolagen uppnått sina respektive ändamål. Detta bedömer vi som en brist ur ett uppsiktsperspektiv.

Med anledning av granskningen iakttagelser och bedömningar lämnar vi **följande rekommendationer:**

- Att ägardirektivens skrivningar om kontaktperson för bolagen efterlevs framgent.
- Att åtgärder vidtas som säkerställer att det för samtliga bolag är tydligt vilka ägardirektiv som är styrande för verksamheten.
- Att åtgärder snarast vidtas som säkerställer att kommunallagens krav utifrån 6 kap 9 § efterlevs.

1. *Inledning*

1.1. *Bakgrund*

Styrelsen ska enligt kommunallagen ha uppsikt över organisationens samtliga verksamheter, även de som bedrivs i annan form än i förvaltningsform. Detta innebär att uppsiktsplikten även innefattar den verksamhet som bedrivs i bolag, regionförbund mm. inom vilka kommunen har ett ägarintresse eller engagemang.

Revisionen har genom lekmanuppdrag i gemensamt ägda bolag mellan Region Norrbotten och länets kommuner identifierat att bolagen stundtals upplever en otydlighet i den gemensamma ägarstyrningen. Risk finns att en otydlig samordning av ägarnas vilja skapar brister i bolagens möjlighet att planera och leda sin verksamhet i enlighet med ägarnas intressen.

Revisorerna har utifrån en analys av risk funnit det prioriterat att genomföra en samverkansgranskning med ett antal av länets kommuner samt Region Norrbotten där granskningsfokus läggs på formerna för samordning för att säkerställa en samfällid ägarstyrning i gemensamt ägda bolag.

Granskningen genomförs som en jämförande granskning mellan revisorerna i Jokkmokks kommun, Bodens kommun, Kalix kommun, Gällivare kommun och revisorerna i Region Norrbotten.

1.2. *Syfte och Revisionsfrågor*

Granskningen syftar till att besvara följande revisionsfrågor:

- Säkerställer regionstyrelsen att ägarstyrningen i gemensamt ägda bolag är ändamålsenlig?
- Är regionstyrelsens interna kontroll i sammanhanget tillräcklig?

1.3. *Revisionskriterier*

- Kommunallag (2017:725)
- Regionfullmäktiges strategisk plan
- Region Norrbottens policy för ägarstyrning

1.4. *Kontrollmål*

- Finns ändamålsenliga rutiner för ägarstyrning av de bolag inom vilka regionen har ett delägarskap?
- Har styrelsen säkerställt att det finns en kontaktperson utsedd för respektive bolag i enlighet med ägardirektiven, samt är dessa kontaktpersoner kommunicerade till bolagen?

- Finns fastställda och aktuella ägardirektiv för respektive bolag?
- Säkerställer ägardirektiven formerna för ägarnas löpande uppsikt över bolagen?
- Är det tydligt för bolagen vilken information som skall översändas till ägarna samt till vilken del av organisationen som informationen skall översändas?
- Sker löpande återrapportering i praktiken från bolagen i enlighet med ägardirektiven?
- Vidtas åtgärder om återrapportering från bolagen uteblir?
- Har styrelsen säkerställt att denne årligen tillser att regleringen i kommunallagens 6 kap § 9 efterlevs? (den så kallade förstärka uppsiktsplikten)

1.5. *Avgränsning*

Granskningen avgränsas till år 2018 och omfattar den gemensamma ägarstyrningen i BD Pop AB, Energikontor Norr AB, Filmpool Nord AB, Investeringar i Norrbotten AB, IT Norrbotten AB samt Matlaget i Gällivare AB. I övrigt, se syfte och kontrollfrågor.

1.6. *Metod*

Granskningen har genomförts som en jämförande granskning mellan Region Norrbottens revisorer och revisorerna i Jokkmokk kommun, Boden kommun, Kalix kommun, Gällivare kommun.

Regionen och de kommuner som deltar i den jämförande granskningen har ett varierande ägarskap över de bolag som involverats i granskningen. Nedan följer en förteckning över de bolag som varit aktuella för granskningen per kommun/regionen:

	Gällivare kommun	Jokkmokk kommun	Boden kommun	Kalix kommun	Region Norrbotten
Invest in Norrbotten AB					
BD Pop AB					
Energikontor Norr AB					
IT Norrbotten AB					
Matlaget i Gällivare AB					
Filmpool Nord AB					

Jämförande granskning innebär att det funnits en gemensam revisionsfråga samt gemensamma kontrollmål i respektive granskning. En summering av iakttagelserna inom granskningsobjekten inleder respektive avsnitt i denna rapport som ett jämförelseunderlag.

Granskningen har härutöver genomförts enligt följande metod:

- Insamling av styrande dokument.
- Dokumentationstudier, avstämning med kommunsekreteraren och intervju med kommunstyrelsens ordförande
- Avstämning med verkställande direktörer i de granskade bolagen.
- Sammanställning av inhämtade iakttagelser från insamlade dokument och intervjuer till utkast av granskningsrapport som intervjuade får tillfälle att fakta kontrollera.

I granskningsrapporten redogörs förutom för granskningens kontrollmål för granskningsobjektet även gemensamma iakttagelser i samgranskningskommunerna för de granskade bolagen. De som kommit att involveras genom avstämning eller intervju i granskningen har även getts möjlighet att faktakontrollera granskningens iakttagelser.

2. Iakttagelser och bedömningar

2.1. Lagar och regler

2.1.1. Inledande formalia

Ägarstyrningen av bolagen utgår från kommunallagen (2017:725). Där anges i 10 kap § 1 att fullmäktige i kommuner eller landsting får, om det inte i lag eller annan författning anges att angelägenheten ska bedrivas av en kommunal nämnd, besluta att lämna över skötseln av en kommunal angelägenhet till en juridisk person eller en enskild individ.

I 10 kap. § 2 anges att ett helägt kommunalt bolag avser ett aktiebolag där kommunen eller landstinget direkt eller indirekt innehar samtliga aktier. Med ett delägt kommunalt bolag avses ett aktiebolag eller handelsbolag där kommunen eller landstinget bestämmer tillsammans med någon annan.

Vidare anges i kommunallag 6 kap. § 1 att styrelsen ska leda och samordna förvaltningen av kommunens angelägenheter och ha uppsikt över övriga nämnders och eventuella gemensamma nämnders verksamhet. Styrelsen ska också ha uppsikt över kommunal verksamhet som bedrivs i sådana juridiska personer som avses i 10 kap. 2-6 §§ och sådana kommunalförbund som kommunen eller landstinget är medlem i.

2.1.2. Gemensamma iakttagelser i granskningarna

Efter genomförda granskningar ser vi en generell avsaknad av policys/riktlinjer som beskriver formerna för hur ägarstyrning och uppsikt av de delägda bolagen i praktiken skall bedrivas av ägarna.

2.1.3. Iakttagelser i Region Norrbotten

Region Norrbotten har vid tid för denna granskning delägarskap i BD Pop AB, Energikontor Norr AB, Filmpool Nord AB, Investeringar i Norrbotten AB, IT Norrbotten AB samt Matlaget i Gällivare AB.

I reglemente för regionstyrelsen (antaget av dåvarande landstingsfullmäktige 2016-11-23 § 113) anges i § 1 Styrelsen är ledande politiska förvaltningsorgan. Den har ett helhetsansvar för regionens verksamheter, utveckling och ekonomiska ställning.

Vidare anges under § 1 i reglementet att *”Styrelsen ska leda och samordna förvaltningen av regionens angelägenheter och ha uppsikt över övriga nämnders och eventuella gemensamma nämnders verksamhet (ledningsfunktion). Styrelsen ska också ha uppsikt över kommunal verksamhet som bedrivs i kommunala företag, stiftelser och kommunalförbund.”*

Reglementet anger vidare vad avser specifikt företag och stiftelser i § 5 att styrelsen ska:

1. Ha fortlöpande uppsikt över verksamheten i de företag och stiftelser som regionen helt eller delvis äger eller annars har intresse i, främst vad gäller ändamål, ekonomi och efterlevnad av uppställda direktiv, men också i avseende på övriga förhållanden av betydelse för regionen.

2. Ansvara för att beslut om ägardirektiv till företagen fattas och kontinuerligt hålls uppdaterade.
3. Ansvara för regelbundna möten mellan styrelsen och företagsledningarna/stiftelseledningarna.
4. Löpande vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att de krav som anges i 3 kap. 17–18 b §§ KL är uppfyllda beträffande de företag och stiftelser regionen äger eller har intresse i.
5. Årligen, senast den 30 juni i beslut pröva om den verksamhet som bedrivits i de aktiebolag som regionen helt eller delvis äger under föregående kalenderår har varit förenlig med det fastställda kommunala ändamålet och utförts inom ramen för de kommunala befogenheterna. Beslutet ska delges fullmäktige snarast. Finner styrelsen att brister förelegat, ska den samtidigt lämna förslag till fullmäktige om nödvändiga åtgärder.
6. Svara för att tillvarata regionen intressen vid bolags- och föreningsstämmor och andra likartade sammanträden i de företag som regionen helt eller delvis äger eller annars har intresse i.

I Region Norrbottens policy för ägarstyrning (antaget av dåvarande landstingsfullmäktige 2016-11-23 § 120) framgår följande vad avser ägarstyrning av kommun- och landstingsägda bolag:

- Vid ägarstyrning av kommun- och landstingsägda bolag ska två regelsystem beaktas; kommunallagen och aktiebolagslagen. Bolagets verksamhet ska, tillsammans med Region Norrbottens övriga verksamhet, direkt eller indirekt skapa nytta för medborgarna.
- Aktiv ägarstyrning innebär både att ställa krav på bolaget och att ge goda förutsättningar. Bolagets verksamhet, verksamhetsform, strategier och mål ska löpande utvärderas utifrån bidraget till regionens utveckling samt hur verksamheten sköts av bolagsstyrelse och företagsledning.
- Regionstyrelsen ansvarar för den strategiska ägarstyrningen. I huvudsak innebär det att besluta om ägardirektiv till bolaget, eller i de fall bolaget har fler ägare besluta om Region Norrbottens förslag till ägardirektiv inför ägarsamråd med övriga ägare, samt att ansvara för uppsikten över bolaget och för regelbundna uppföljningar av bolagets ekonomi och verksamhet.
- Region Norrbottens ägarstyrning utövas genom en fortlöpande dialog med övriga ägare och med bolagets ledning. Dialogen med övriga ägare ska vara strategisk och ske vid ägarsamråd. Dialogen med bolagets ledning förs av den verksamhet som har till uppdrag att styra respektive bolag.
- Utgångspunkten för ägarstyrningen är Region Norrbottens styrande dokument. De årliga ägardirektiven syftar till att ge bolaget ledning när det gäller att avgöra hur

ändamålet ska förverkligas i bolagets verksamhet. Ägardirektiven kan omfatta både verksamhetsmål och ekonomiska mål.

- Ägardirektiv med flera ägarbeslut blir bindande för bolagets styrelse först när de fastställs av bolagsstämman.
- Region Norrbottens hel- eller delägda bolag och stiftelser ska rutinmässigt sända verksamhetsplan, ekonomisk rapportering, årsredovisning, revisionsberättelse, stämmoprotokoll, verksamhetsstatistik samt andra handlingar av betydelse till ägarna.
- Statistik och andra uppgifter som ägarna behöver för sin egen uppföljning eller rapportering ska vid uppmaning sändas till ägarna. Ägarna ska aktivt arbeta med att underlätta, samordna och effektivisera all rapportering som bolagen gör till ägarna. Styrelseprotokoll ska finnas tillgängliga hos bolaget.
- Samråd med ägarna ska ske i ett tidigt skede inför beslut i frågor av principiell betydelse och innan planer och åtgärder genomförs som ekonomiskt direkt eller indirekt kan påverka ägarna eller förutsätter ekonomiskt engagemang från ägarnas sida.

Vår granskning av styrande dokument, samt utifrån våra avstämningar med tjänsteman på avdelningen för regional utveckling och intervju med regionala utvecklingsdirektören, visar att regionstyrelsens reglemente samt antagen ägarstyrningspolicy utgör de styrande dokument som utgör de grundläggande formerna för den dokumenterade ägarstyrningen av hel- och delägda bolag.

2.1.4. Bedömning

Vår bedömning är att det finns rutiner som säkerställer en ändamålsenlig ägarstyrning av de bolag inom vilka regionen har ett delägarskap.

Vår bedömning baseras på att regionstyrelsens reglemente tillsammans med policy för ägarstyrning sammantaget säkerställer formerna för en ändamålsenlig ägarstyrning av de bolag inom vilka regionen har ett delägarskap i.

2.2. Kontaktperson för bolagen

2.2.1. Gemensamma iakttagelser i granskningarna

Enligt ägardirektiven skall det för en majoritet av bolagen utses en kontaktperson till ägarna för bolagen. Vår jämförande granskning visar att de kontaktpersoner som bolagen anger, i en absolut majoritet av fallen, inte överensstämmer med de namn som ägarna själva noterat som kontaktperson. I detta sammanhang bör tydliggöras att det är ägarna själva som i beslutade ägardirektiv fastställt att kontaktperson skall utses för att förenkla bolagets kommunikation med ägarna.

2.2.2. *Iakttagelser i Region Norrbotten*

I ägardirektiven för BD Pop AB, Energikontor Norr AB, Filmpool Nord AB, Investeringar i Norrbotten AB samt IT Norrbotten AB framgår följande "För att förenkla bolagets kommunikation med ägarna har respektive ägare ansvar för att en egen kontaktperson finns till bolaget."

Motsvarande text återfinns **inte** i Matlagets ägardirektiv.

I vår granskning har vi ställt frågan till bolagen om vem som är utsedd kontaktperson för bolagen från Region Norrbotten. Vi har även ställt frågan till Region Norrbotten om vem som enligt dem är utsedd kontaktperson till respektive bolag. För samtliga berörda bolag skiljer sig namnet på kontaktperson åt utifrån vad bolaget anger och vad Region Norrbotten anger.

Inom ramen för vår granskning erhåller vi dock information om att all kontakt med bolagen gällande ägardialoger, avstämningar inför utformning av ägardirektiv, kontakt inför årsstämmor samt kontakt inför ägarsamråd förs av den person som regionen anser vara kontaktperson för bolagen.

2.2.3. *Bedömning*

Vår bedömning är styrelsen säkerställt att det finns en kontaktperson utsedd för respektive bolag i enlighet med ägardirektiven, men dessa kontaktpersoner är *inte* kommunicerade till bolagen.

Vår bedömning baseras på att regionen internt utsett kontaktpersoner som tillika i praktiken är de personer som sköter den löpande kontakten med bolagen från regionens sida.

Samtidigt påverkas vår bedömning av att det för bolagen *inte* är tydligt vem som är deras kontaktperson inom regionen.

2.3. *Ägardirektiv för respektive bolag*

2.3.1. *Formella utgångspunkter*

Ägardirektiv för aktiebolag är giltiga först när de antagits på bolagets års/bolagsstämma. Det finns inga formella krav på att respektive ägare skall anta förslag till ägardirektiv innan dessa direktiv hanteras på års/bolagsstämman.

2.3.2. *Gemensamma iakttagelser i granskningarna*

Vår jämförande granskning visar att ingen av de granskade kommunstyrelserna beslutar att anta förslag till ägardirektiv för de delägda bolagen, vilket som nämnts ovan heller inte är ett krav. Endast regionstyrelsen beslutar om detta. I Regionstyrelsens fall baseras detta på att denna ordning fastställts i en ägarstyrningspolicy.

Den formellt viktiga frågan är om de ägardirektiv som bolagen/ägarnas styrelser hänvisar till antagits på bolagens årsstämmor. I en absolut majoritet av de granskade bolagen finns aktuella och fastställda ägardirektiv i de delägda bolagen.

2.3.3. Iakttagelser i Region Norrbotten

Vår granskning visar att regionstyrelsens reglemente tillsammans med antagen ägarstyrningspolicy är de styrande dokument som reglerar hur förslag till ägardirektiv skall hanteras/fastställas inom Region Norrbotten.

I Region Norrbottens policy för ägarstyrning framgår vad avser ägardirektiv att; *"Regionstyrelsen ansvarar för den strategiska ägarstyrningen. I huvudsak innebär det att besluta om ägardirektiv till bolaget, eller i de fall bolaget har fler ägare besluta om Region Norrbottens förslag till ägardirektiv inför ägarsamråd med övriga ägare, samt att ansvara för uppsikten över bolaget och för regelbundna uppföljningar av bolagets ekonomi och verksamhet."*

För de i granskningen aktuella bolagen erhåller vi ägardirektiv som fastställs på respektive bolags årsstämma under år 2018, med undantag för Matlaget i Gällivare AB. Matlaget i Gällivare AB hänvisar till de ägardirektiv som bolaget anser vara gällande, vilka är från år 1999. Region Norrbotten uppger i granskningen att dessa ägardirektiv inte längre gäller och hänvisar istället till den beslutade bolagsordningen från år 2008.

Vår granskning visar att regionstyrelsen beslutat om att anta de förslag till ägardirektiv som upprättats för bolagen (exkl. Matlaget) i ägarkretsen innan dessa sedan går för beslut på bolagens årsstämma (RS 2017-12-19 § 259).

2.3.4. Bedömning

Vår bedömning är att det *till övervägande del* finns fastställda och aktuella ägardirektiv för respektive bolag.

Vår bedömning baseras på att det för samtliga bolag förutom för Matlaget i Gällivare AB finns fastställda och aktuella ägardirektiv.

I sammanhanget är det en brist såväl ur ett styrnings- som kontrollperspektiv att Matlaget i Gällivare hänvisar till, och utgår från, ägardirektiv från år 1999, samtidigt som regionen uppger att dessa ägardirektiv inte längre är gällande för bolaget.

Vi noterar även att regionen endast hänvisar till bolagsordning för Matlaget i Gällivare, samtidigt som det i regionens ägarstyrningspolicy tydliggörs att regionstyrelsen ansvarar för att besluta om regionens förslag till ägardirektiv för bolaget.

2.4. Formerna för ägarnas löpande uppsikt över bolagen

2.4.1. Gemensamma iakttagelser i granskningarna

Våra granskningar visar att samtliga aktuella ägardirektiv för de delägda bolagen tydliggör hur dessa skall tillsända information till ägarna. I samtliga fall tydliggör även ägardirektiven att respektive ägares styrelse utövar insyn och tillsyn över bolaget.

2.4.2. Iakttagelser i Region Norrbotten

I vår granskning erhåller vi en ägarstyrningspolicy som tydliggör formerna gällande *hur* regionstyrelsens uppsikt över de delägda bolagen skall hanteras i praktiken.

Vår granskning av de av årsstämman fastställda ägardirektiven för BD Pop AB, Energikontor Norr AB, Filmpool Nord AB, Investeringar i Norrbotten AB samt IT Norrbotten AB visar att det för bolagen tydliggjorts att respektive ägares styrelse utövar insyn och tillsyn över bolaget.

Ägardirektiven anger vidare följande former för återrapportering till ägarna för BD Pop AB, Energikontor Norr AB, Filmpool Nord AB, Investeringar i Norrbotten AB samt IT Norrbotten AB:

- Bolaget ska löpande hålla ägarna (verksamhetsnivå) väl informerade och kommunicera verksamhetens resultat och nytta på regional och lokal nivå.
- Bolaget ska till samtliga ägare via webb inkomma med delårsrapport per juni och december, innehållande uppföljning av gällande ägardirektiv utifrån uppsatt rapportmall.
- Bolaget ska till samtliga ägare (verksamhetsnivå) inkomma med ekonomisk uppföljning per april och augusti.
- Utöver delårsrapport och tertialrapport ska årsredovisning samt protokoll från årsstämma sändas skriftligt till samtliga ägare. Protokoll från styrelsesammanträden ska finnas tillgängliga hos bolaget.
- För de bolag som även måste rapportera in specifika nyckeltal eller statistik, ofta till tredje part, ska detta tydliggöras i särskilt uppdrag till bolaget.
- Bolaget ska samråda med ägarna innan planer och åtgärder vidtas som direkt eller indirekt kan påverka ägarna eller på annat sätt förutsätter ekonomiskt engagemang från ägarnas sida.

Ägardirektiven anger motsvarande former för Matlaget i Gällivares återrapportering till ägarna:

- Bolaget skall informera kommunstyrelsen¹ och ge den löpande information som kommunstyrelsen begär. Bolaget skall löpande skriftligt översända till kommunen;
 - protokoll från bolagstämma
 - bolagets årsredovisning
 - redovisningsberättelse
 - nyckelredovisning
 - redovisning av måluppfyllelse gällande fastställda mål för verksamheten

¹ Vi noterar att regionen som äger 40 % inte reglerats för återrapportering i direktivet.

2.4.3. Bedömning

Vår bedömning är att ägardirektiven *till övervägande del* säkerställer formerna för ägarnas löpande uppsikt över bolagen.

Vår bedömning baseras på att de fastställda ägardirektiven tydliggör respektive ägares insyn i och tillsyn av bolaget. Vidare anger ägardirektiven formerna för hur bolagen löpande skall genomföra återrapportering till ägarna.

Vi noterar dock att Matlagets ägardirektiv reglerar formerna för återrapportering till ägarna. Detta skall dock ställas i sitt sammanhang mot kontrollfråga 3 där vi konstaterat att ägaren Region Norrbotten anger att Matlaget i dagsläget inte har några aktuella ägardirektiv. Detta innebär även att det i sammanhanget är otydligt att utläsa vilka krav som åligger Matlaget för återrapportering till ägarna.

2.5. Tydlighet i rapportering för bolagen

2.5.1. Gemensamma iakttagelser i granskningarna

I de granskade ägardirektiven är det av ägarna reglerat vilken rapportering som skall tillsändas från bolagen till ägarna.

2.5.2. Iakttagelser i Region Norrbotten

Vår granskning av de fastställda ägardirektiven visar att dessa beskriver att respektive ägares styrelse utövar insyn och tillsyn över bolagen.

Vår granskning visar även att det av ägardirektiven framgår tydligt vilka underlag som skall översändas till Region Norrbotten. I ägardirektiven framgår även vilken typ av uppföljningsunderlag som skall tillsändas ägarna (se respektive punktlister i kontrollfråga 4).

2.5.3. Bedömning

Vår bedömning är att det är tydligt vilken information som skall översändas till ägarna samt till vilken del av organisationen som informationen skall översändas.

Vår bedömning baseras på att det är tydliggjort att det är respektive styrelse som utövar insyn och tillsyn över bolaget och att uppföljningsunderlagen genom ägardirektiven skall tillsändas ägarna.

2.6. Återrapportering i praktiken från bolagen

2.6.1. Gemensamma iakttagelser i granskningarna

Våra granskningar visar att återrapportering från bolagen till ägarna i praktiken sker med stor variation. I vissa fall översänds inga dokument alls till ägarna, annat än vissa finansiella rapporter till ägarnas delårsrapporter och årsredovisningar.

I vissa fall har dokument översänts från bolagen, men då till representanter ur ägarnas styrelser och/eller tjänstemän i organisationen. I vissa fall har rapportering översänts till kommunerna utan att vi inom ramen för våra granskningar kunnat erhålla denna dokumentation med hänvisning till att underlagen *inte längre finns kvar hos ägaren*.

2.6.2. Iakttagelser i Region Norrbotten

Som vi redogör för under granskningens första kontrollfråga anges i kommunallag 6 kap. § 1 att styrelsen ska leda och samordna förvaltningen av kommunens angelägenheter och ha uppsikt över övriga nämnders och eventuella gemensamma nämnders verksamhet. Styrelsen ska också ha uppsikt över kommunal verksamhet som bedrivs i sådana juridiska personer som avses i 10 kap. 2-6 § och sådana kommunalförbund som kommunen eller landstinget är medlem i.

Dessutom anges i regionstyrelsens reglemente § 5 att styrelsen ska ha fortlöpande uppsikt över verksamheten i de företag och stiftelser som regionen helt eller delvis äger eller annars har intresse i, främst vad gäller ändamål, ekonomi och efterlevnad av uppställda direktiv, men också i avseende på övriga förhållanden av betydelse för regionen”.

I vår granskning har vi efterfrågat de rapporter som framgår av avsnitt 2.3.2. ovan, och som respektive bolaget skall tillsända ägaren Region Norrbotten. Vår granskning visar att de förpliktiga uppföljningsrapporterna har skickats till Region Norrbotten.

2.6.3. Bedömning

Vår bedömning är att löpande återrapportering i praktiken sker från bolagen i enlighet med ägardirektiven.

2.7. Åtgärder om återrapportering uteblir

2.7.1. Gemensamma iakttagelser i granskningarna

Vår jämförande granskning kan inte styrka att någon ägares styrelse vidtagit åtgärder i de fall som återrapportering eventuellt uteblivit från de delägda bolagen.

2.7.2. Iakttagelser i Region Norrbotten

Vår granskning visar att återrapportering till Region Norrbotten skett i enlighet med vad som framgår av ägardirektiv.

2.7.3. Bedömning

Kontrollfrågan har varit om åtgärder vidtas ifall återrapportering från bolagen uteblir.

Då vår granskning visar att regionen erhållit löpande återrapportering från bolagen har regionstyrelsen ej heller behövt vidta åtgärder med anledning av utebliven återrapportering. Bedömning av kontrollfrågan utgår därmed.

2.8. Förstärkt uppsiktsplikt

2.8.1. Formella utgångspunkter

Från år 2013 finns bestämmelse i kommunallagen med innebörden att kommunstyrelsen i årliga beslut dels ska bedöma verksamheten i kommunala bolag i förhållande till det ändamål med verksamheten som har fastställts, dels bedöma verksamheten i förhållande till de kommunala befogenheterna. Bestämmelsen benämns ofta som den förstärkta uppsiktsplikten.

Av 6 kap 9 § i kommunallagen framgår att ”Styrelsen ska i årliga beslut för varje sådant aktiebolag som avses i 10 kap. 2 § pröva om den verksamhet som bolaget har bedrivit under föregående kalenderår har varit förenlig med det fastställda kommunala ändamålet och utförts inom ramen för de kommunala befogenheterna. Om styrelsen finner att så inte är fallet, ska den lämna förslag till fullmäktige om nödvändiga åtgärder.”

Professor Daniel Stattin från Uppsala Universitet anger följande i en utredning för SKL benämnd ”Förstärkta uppsiktsregler över kommun- och landstingsägda bolag” från 2 juli 2018 ”Notera särskilt att styrelsens beslut skall avse ”varje [...] aktiebolag”. Det är alltså inte förenligt med lagen att fatta beslut för alla kommun- eller landstingsägda bolag tillsammans, fatta beslut för kommunala bolagskoncerner eller liknande. Genom hänvisningen till 10 kap. 4 § KL framgår vidare att styrelsen skall fatta beslut för såväl direkt som indirekt helägda bolag, som för delägda bolag.”

2.8.2. Gemensamma iakttagelser i granskningarna

Våra granskningar visar att ingen av ägarnas styrelser har följt kommunallagens 6 kapitel 9 §, den så kallade förstärka uppsiktsplikten, för något av de delägda bolagen som varit aktuella inom ramen för denna granskning.

2.8.3. Iakttagelser i Region Norrbotten

I regionstyrelsens reglemente framgår att styrelsen ”Årligen, senast den 30 juni i beslut pröva om den verksamhet som bedrivits i de aktiebolag som regionen helt eller delvis äger under föregående kalenderår har varit förenlig med det fastställda kommunala ändamålet och utförts inom ramen för de kommunala befogenheterna.”

Vår granskning visar att regionstyrelsen inte prövat de delägda bolagen i enlighet med de krav som följer av kommunallagens 6 kapitel 9 §.

2.8.4. Bedömning

Vår bedömning är att styrelsen *inte* har säkerställt att denna årligen tillser att regleringen i kommunallagens 6 kap 9 § efterlevs.